Lausuntopyyntö valtioneuvoston selonteosta EU-politiikasta, *Vahva ja yhtenäinen EU – kohti kestävämpää Euroopan unionia*

Asia: VNS 7/2020 vp
Lausunnon antaja: Euroopan parlamentin jäsen Silvia Modig

Lausunnon pääkohdat tiivistetysti:

- Suomen EU-politiikan aikaisempaan linjaan verrattuna suurimmat muutokset selonteossa ovat kestävän kehityksen, ilmastotavoitteiden ja sosiaalisen ulottuvuuden vahva huomioiminen. Nämä ovat askelia oikeaan suuntaan, mutta varsinkin ilmastokysymyksissä vaaditaan edelleen nopeampaa reagointia ja kunnianhimoisempien tavoitteiden asettamista.

- Koronakriisin vallitessa on tärkeää huomioida, että globaali pandemia ei sulje pois muita käsillä olevia ajankohtaisia kriisejä, vaan korostaa tarvetta nopeaan reagointiin.

- Demokratia, oikeusvaltioperiaate sekä perus- ja ihmisoikeudet ovat huomioitava kaikessa EU:n toiminnassa. Nämä ovat olennaisia myös ilmasto- ja ympäristökriisin torjunnassa. Ilmastonmuutoksen vaikutukset eivät jakaudu tasaisesti, vaan ensimmäisenä ja rajuimmin niistä kärsivät jo muutenkin haavoittuvimmassa asemassa olevat ihmiset. OECD:n suositusten mukaisesti ilmastotoimien vaikutuksia tulee tarkastella laaja-alaisemmin kuin pelkät taloudelliset vaikutukset huomioon ottaen.

- EU on sitoutunut hiilineutraaliuteen vuoteen 2050 mennessä, Suomi 2035 mennessä. Keskeisintä on irtaantua fossiilisista energialähteistä ja vähentää muita ihmisperäisiä kasvihuonekaasupäästöjä. Lisäksi tavoitteen kannalta oleellista on hiilinielujen ja -varastojen vahvistaminen.

- Suomella on vahvaa osaamista vihreän teknologian saralla ja hiilineutraaliustavoite tuo Suomelle erinomaisen mahdollisuuden luoda työpaikkoja ja tehdä investointeja.

- EU:n vakaus- ja kasvusopimus nykymuodossaan luo esteen hiilineutraaliustavoitteen saavuttamiselle niin Suomessa kuin koko unionin tasolla. Suomen tulisikin valmistautua neuvottelemaan sopimuksen ehdot kestävämmiksi.

- Tavoitteeksi on asetettava fossiilitukien lopettaminen sekä Suomessa että EU-tasolla vuoteen 2025 mennessä.

- Suomen on ajettava luonnonvarojen kestävää käyttöä ja biodiversiteettiä käsittelevissä kysymyksissä kunnianhimoista linjaa EU-tasolla. Samalla Suomen on tunnustettava maamme luonnonvarojen kestävän käytön rajat.

- Hallituksen on laadittava osana maankäyttösektorin ilmastopolitiikkaa ja uutta kansallista CAP-ohjelmaa konkreettisia toimenpiteitä, joilla tuetaan maanviljelijöitä hiilen sitomisessa ja vähennetään päästöjä.

- Siirtymä hiilineutraaliin yhteiskuntaan on toteutettava niin, että heikoimmassa asemassa olevien ihmisten elinolot eivät kurjistu ja ihmisille taataan muutosturvaa elinkeinorakenteen muuttuessa.

- Alueiden erilaiset lähtökohdat päästövähennyksille on otettava huomioon niin Suomen sisällä kuin koko EU:n tasolla. Elinkeinorakenteen muutoksen kanssa kamppailevia alueita on autettava talouden rakenteen uudistamisessa.

- Suomen ei pidä tukea tai ratifioida sellaisia kauppasopimuksia, joiden voidaan odottaa kasvattavan kasvihuonekaasupäästöjä sekä kiihdyttävän globaalia monimuotoisuuskatoa.

- Ilmastokriisi on myös osaamishaaste, mikä tulee huomioida Suomen koulutus- ja työllisyyspolitiikassa.

Yleiset selontekoa koskevat kommentit

Valtioneuvoston selonteko ”Vahva ja yhtenäinen EU – kohti kestävämpää Euroopan unionia” viitoittaa Suomen lähivuosien EU-politiikkaa. Sen lähtökohtina ovat hallitusohjelman EU-poliittiset painopisteet.

Suomen tavoitteena on sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä Euroopan unioni. EU on sitoutunut Pariisin ilmastosopimuksen ja YK:n kestävän kehityksen tavoitteiden (Agenda2030) toimeenpanoon. Covid-19-kriisi on korostanut näiden merkitystä.

Aikaisempiin EU-selontekoihin ja Suomen EU-politiikan pitkään linjaan verrattuna suurimmat muutokset ovat kestävän kehityksen, ilmastotavoitteiden ja sosiaalisen ulottuvuuden vahva huomioiminen. Nämä muutokset ovat askelia oikeaan suuntaan, mutta varsinkin ilmastokysymyksissä vaaditaan edelleen nopeampaa reagointia ja kunnianhimoisempien tavoitteiden asettamista.

Koronakriisin vallitessa selontekoa läpileikkaava teema on kriisinkestävyys. On tärkeää huomioida, että globaali pandemia ei sulje pois muita käsillä olevia ajankohtaisia kriisejä, vaan pikemminkin korostaa tarvetta nopeaan reagointiin. Suomen vahvuutena on aloitteellinen, johdonmukainen ja eurooppalaiseen yhteistyöhön myönteisesti suhtautuva linja. Euroopan- ja maailmanlaajuisia kriisejä ei ratkaista kansallisesti, jolloin sujuva kansainvälinen yhteistyö niiden tiimoilta on olennaista.

Suomen esillä pitämän hyvinvointitalousajattelun mukaisesti esimerkiksi ympäristö-, talous- ja sosiaalikysymykset liittyvät olennaisesti toisiinsa ja näitä on mahdollista edistää samanaikaisesti useat sektorit huomioiden.

Yhteiset arvot kaiken perustana

Demokratia, oikeusvaltioperiaate sekä perus- ja ihmisoikeudet ovat unionin kaiken toiminnan perusta. Ne on huomioitava kaikessa EU:n ja jäsenvaltioiden toiminnassa. Tämä on olennaista myös ilmasto- ja ympäristökriisin torjunnassa. Ilmastonmuutoksen vaikutukset eivät jakaudu tasaisesti, vaan ensimmäisenä ja rajuimmin niistä kärsivät jo muutenkin haavoittuvimmassa asemassa olevat ihmiset. Ilmastotoimien valmistelussa on olennaista ottaa tämä huomioon ja kohdentaa toimet asianmukaisesti.

EU ei saa ulkoistaa päästöjään tai hankkiutua vanhasta teknologiastaan eroon unionin ulkopuolelle. OECD:n suositusten mukaisesti ilmastotoimien vaikutuksia tulee tarkastella laaja-alaisemmin kuin pelkät taloudelliset vaikutukset huomioon ottaen.

Unionin toimintaa talous-, sosiaali-, koulutus- ja muun yhteiskuntapolitiikan aloilla määrittää vahva pyrkimys oikeudenmukaisuuteen. Euroopan sosiaalinen peruskirja ja Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilari toimivat tässä suunnannäyttäjinä. Nämä eivät ole ympäristökysymyksistä irrallisia alueita ja ilmastotavoitteet tuleekin ottaa laajasti huomioon eri politiikkasektoreiden toimia suunniteltaessa ja budjetoitaessa.

Ilmastoneutraali EU vuoteen 2050 mennessä

Euroopan unioni on sitoutunut hiilineutraaliuteen vuoteen 2050 mennessä, Suomi tavoittelee ilmastoneutraaliutta 15 vuotta aikaisemmin vuoteen 2035 mennessä. Sekä EU:ssa että Suomessa keskeisintä on irtaantua fossiilisista energialähteistä ja vähentää muita ihmisperäisiä kasvihuonekaasupäästöjä. Lisäksi tavoitteen kannalta oleellista on hiilinielujen ja -varastojen vahvistaminen. Suomi on sitoutunut tähän sekä pitkällä että lyhyellä aikajänteellä.

Hallitusohjelman pohjalta on johdonmukaista, että Suomi pyrkii aina Eurooppa-neuvostossa vähintään tukemaan Euroopan komission ehdotuksia ilmastopolitiikassa, tai ajamaan komissiota kunnianhimoisempaa politiikka Euroopan tasolla. Tämä pätee sekä päästövähennyksiin että hiilinielujen ja -varastojen kasvattamiseen, jäsenvaltioiden erityispiirteet huomioiden.

Suomella on vahvaa osaamista vihreän teknologian saralla ja EU:n hiilineutraaliustavoite tuo Suomelle erinomaisen mahdollisuuden luoda työpaikkoja ja tehdä investointeja, joita hiilineutraaliuden saavuttaminen edellyttää. Tällä hetkellä on tärkeää panostaa julkiseen TKI-rahoitukseen, jotta Suomi voi olla myös jatkossa ensimmäisten joukossa luomassa innovaatioita, jotka auttavat ratkaisemaan ilmastokriisiä. Oikein suunniteltuna ilmastopolitiikka on yksi avain hallituksen työllisuushaasteeseen, ja sen avulla maahan voidaan luoda korkeaan osaamiseen perustuvia laadukkaita työpaikkoja.

Korkean koulutuksen maana Suomella on erityiset edellytykset näyttää esimerkkiä muulle maailmalle, ja olla hallitusohjelman mukaisesti kokoaan suurempi maa ilmastokriisin torjumisessa. Suomen ilmastopaneeli ja luontopaneeli ovat osoittaneet merkityksensä tiedepohjaisen politiikan edistämisessä ja näitä toimintamalleja tulisi pyrkiä

vakiinnuttamaan sekä levittämään EU-tasolla. Suomen hallituksen on myös seurattava vahvemmin näiden asiantuntijaelimien suosituksia ympäristöpolitiikassa.

Hiilineutraaliuden saavuttaminen edellyttää suuria julkisia investointeja samalla, kun koronakriisi runtelee EU:n jäsenmaiden taloutta ja lisää julkista velkaa. EU:n vakaus- ja kasvusopimus nykymuodossaan luo esteen hiilineutraaliustavoitteen saavuttamiselle niin Suomessa kuin koko unionin tasolla. Suomen tulisikin valmistautua neuvottelemaan sopimuksen ehdot paremmiksi, jotta kestävä ja oikeudenmukainen siirtymä voidaan rahoittaa, eivätkä jäsenvaltiot luisu kestämättömän leikkauspolitiikan tielle.

Ihmisten ja ympäristön hyvinvoinnin kannalta välttämättömien julkisten palveluiden ja kestävien investointien sijaan mahdolliset leikkaustoimenpiteet on kohdistettava ympäristölle haitallisiin tukiin. Tavoitteeksi on asetettava fossiilitukien lopettaminen sekä Suomessa että EU-tasolla vuoteen 2025 mennessä.

Yksi este EU:n ilmastotavoitteiden toteutumiselle on energiaperuskirjasta tehty sopimus (Energy Charter Treaty, ECT), joka nykymuodossaan suojelee fossiilisijoituksia ja pahimmillaan estää EU:n jäsenvaltioita toteuttamasta kivihiilikieltoja. Suomen tuleekin pikimmiten liittyä kasvavaan EU-maiden joukkoon, jotka vaativat EU:n irtautumista ECT-sopimuksesta tai sopimuksen purkamista kokonaan.

Luonnonvarojen kestävä käyttö

Hallitusohjelman mukaan ekologisesti kestävä Suomi näyttää tietä ilmastonmuutoksen hillitsemisessä ja luonnon monimuotoisuuden turvaamisessa. Lisäksi Suomi on sitoutunut omalta osaltaan pysäyttämään luonnon monimuotoisuuden heikkenemisen, mikä edellyttää nopeita ja kattavia toimia.

Suomen on ajettava myös luonnonvarojen kestävää käyttöä ja biodiversiteettiä käsittelevissä kysymyksissä kunnianhimoista linjaa EU-tasolla. Metsäisenä maana Suomella on mahdollisuus tarjota kestäviä biotuotteita maailmalle ja näin korvata fossiiliperäisiä tuotteita. Samalla Suomen on tunnustettava maamme luonnonvarojen kestävän käytön rajat. Suomi ei voi ylpeillä kestävällä biotaloudella, jos maamme biodiversiteetin kehityssuuntaa ei saada käännettyä siten, että se vahvistuu tämänhetkisen monimuotoisuuden rajun heikkenemisen sijaan.

Lisäksi luonnonvarapolitiikan on tuettava johdonmukaisesti nyt ja jatkossa kehitystä, joka takaa hiilinielujen sekä -varastojen vahvistumisen niin lyhyellä kuin pitkällä aikavälillä. Suomen on ajettava EU:ssa johdonmukaisesti politiikkaa, joka edistää hiilinielujen ja -varastojen vahvistumista koko unionin tasolla. Samalla on tärkeää tukea metsäteollisuutta teollisuudenalan jalostusasteen kasvattamisessa sekä innovatiivisten biotuotteiden kehittämisessä. Tällaiset tuotteet toimivat pitkäaikaisina hiilen varastoina.

Kaikkien yhteiskunnan sektoreiden on osallistuttava kiireellisiin päästövähennyksiin. Suomen maatalouden päästöt ovat pysyneet miltei samana koko 2000-luvun. Hallituksen on laadittava osana maankäyttösektorin ilmastopolitiikkaa ja uutta kansallista CAP-ohjelmaa

konkreettisia toimenpiteitä, joilla tuetaan maanviljelijöitä hiilen sitomisessa ja vähennetään päästöjä sekä samalla kasvatetaan maatalouden tuottavuutta.

Suomi on ollut CAP-valmisteluissa heikentämässä ympäristön ja ilmaston kannalta olennaisia säädöksiä ja rahoituksen vähimmäisvaatimuksia. Näin ei voida jatkaa, vaan Suomen on sitouduttava myös maa- ja metsätalouden osalta kunnianhimoisiin ja riittäviin ilmastotoimiin. Esimerkiksi Suomen neuvottelut ylimääräisestä 10 miljoonan ekvivalenttitonnin päästöjoustosta LULUCF-asetukseen eivät näyttäydy kunnianhimoisena ilmastopolitiikkana.

Oikeudenmukainen siirtymä sekä kannustava alue- ja rakennepolitiikka

Hiilineutraaliuden saavuttamisessa olennaista on, että se tehdään reilun siirtymän kautta. Siirtymä hiilineutraaliin yhteiskuntaan on toteutettava niin, että heikoimmassa asemassa olevien ihmisten elinolot eivät kurjistu ja ihmisille taataan muutosturvaa elinkeinorakenteen muuttuessa. Tämä on paitsi inhimillisesti välttämätöntä, myös hiilineutraaliuden saavuttamisen edellytys demokraattisessa oikeusvaltiossa. Sosiaalisesti epäoikeudenmukainen ympäristöpolitiikka on polttoainetta populistisille liikkeille, jotka vähättelevät tieteellistä tutkimusta ympäristökriisin vakavuudesta.

Alueiden erilaiset lähtökohdat päästövähennyksille on otettava huomioon niin Suomen sisällä kuin koko Euroopan unionin tasolla. Elinkeinorakenteen muutoksen kanssa kamppailevia alueita on autettava talouden rakenteen uudistamisessa. EU:n köyhimmät jäsenvaltiot eivät selviä hiilineutraaliuden edellyttämästä investointitarpeesta yksin, ja Suomen muiden vauraiden valtioiden joukossa on osoitettava solidaarisuutta näitä valtiota kohtaan. Kaikkien EU-maiden sitoutuminen hiilineutraaliuden saavuttamiseen vuoteen 2050 mennessä on kaikkien, myös Suomen etu pitkällä tähtäimellä. Jos kattavia, sitovia ilmastotoimia ei tehdä nyt, ilmastokriisin aikaansaamat yhteiskunnalliset muutokset aiheuttavat merkittävästi suurempaa vahinkoa ja suuremmat kustannukset tulevaisuudessa.

Avoin ja vastuullinen kauppapolitiikka

Ympäristö- ja kauppapolitiikkaa ei voi erottaa toisistaan. Suomen ei pidä tukea tai ratifioida sellaisia kahden- tai useanvälisiä kauppasopimuksia, joiden voidaan odottaa kasvattavan kasvihuonekaasupäästöjä sekä kiihdyttävän globaalia monimuotoisuuskatoa. Suomen ja EU:n kauppa- ja investointipolitiikan pääpainon on oltava kestävän kehityksen Agenda 2030 -tavoitteiden sekä Pariisin ilmastosopimuksen tavoitteiden saavuttamisessa. Esimerkiksi Mercosur-vapaakauppasopimus ei edistä kestävää kauppapolitiikkaa, vaan sillä on merkittäviä ilmasto- ja ympäristövaikutuksia. Se lisää hiilidioksidipäästöjä, kiihdyttää sademetsien tuhoa ja biodiversiteettikatoa sekä altistaa ihmisoikeusloukkauksille.

Maailman paras koulutus

Eurooppalaista ja suomalaista koulutuspolitiikkaa ei voida suunnitella huomioimatta ilmasto- ja ympäristötavoitteita sekä Suomessa että EU-tasolla. Ympäristökriisin ratkaisun edellyttämät infrastruktuuri-investoinnit ja innovaatiotoiminta tulevat kasvattamaan

työvoiman tarvetta korkean teknologian innovaatiotoiminnassa, akateemisessa tutkimuksessa sekä asennus- ja rakennustöissä.

Ilmastokriisin ratkaiseminen tulee väistämättä aiheuttamaan nopean elinkeinorakenteen muutoksen ja tällaisessa tilanteessa on tärkeää, että kansalaisten uudelleenkoulutusmahdollisuuksia vahvistetaan merkittävästi. Ilmastokriisi on myös osaamishaaste, mikä tulee huomioida Suomen koulutus- ja työllisyyspolitiikassa.

Määrätietoisella ja johdonmukaisella ilmastotyöllä pystymme vaikuttamaan ilmastokriisin hillitsemiseen sekä ympäristön ja ihmisten kannalta kestävän ja oikeudenmukaisen yhteiskunnan rakentamiseen koronakriisin jälkeen. Tämä vaatii kuitenkin nopeita poliittisia päätöksiä ja sitovaa lainsäädäntöä, joka tulee saattaa voimaan viipymättä.

Silvia Modig
Euroopan parlamentin jäsen
The Left in the European Parliament – GUE/NGL
silvia.modig@europarl.europa.eu